

ERDÉLYI GAZDA

AZ ERDÉLYI GAZDASÁGI EGYLET HIVATALOS KÖZLÖNYE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én egy iven és az egyleti tagoknak ingyen küldetik meg.

Nem tagok egész évre 2 fittal fizethetnek elő, félféves előfizetés el nem fogadtatik.

Előfizetési és hirdetési díjak az erdélyi gazdasági egylet pénztárához Kolozsvára czimzendők.

A hirdetési díjszabályzatról az erdélyi gazdasági egylet titkári hivatala ad felvilágosítást.

Az erdélyi cukorrépa minősége.

Ismeretes lesz t. olvasóink előtt, hogy a cukorrépa minősége (és evvel együtt annak értéke) attól függ, hogy a répa levében hány sulszázalék cukor foglaltatik, mert egy bizonyos mennyiségen alul a gyártás már nem fizeti ki magát. A cukortartalom kipuhatólását az u. n. polarizáló készülékkel szokták végezni s a helyes észlelés és meghatározás nem csekély munkát ad.

A kolosmonostori m. kir. gazd. tanintézet t. igazgatóságának előzékenysége és Tuba Lajos vegytanár urnak készséges fáradozása lehetővé tette egyletünk igazgató válssztmányának, hogy a mult évben eszközölt répatermelési kísérletek résztvevőit néhány példánynak megvizsgálás végetti beküldésére felhívhatta. Fájdalom, nem mindannyian feleltek meg a hívó szónak és evvel megfosztották magukat a kísérleti eredmény tán legnevezetesebb tényezőjétől. Mindamellet az összegyűlt anyag elég tekintélyes arra, hogy azt az alábbiakban fajták, termelők és termelő helyek szerint közöljük.

I. Klein wanzlebeni cukorrépa.

Báró Jósika Gábor, Szamosfalva	12·9%
Gazd. fels. népiskola, Barót	11·8%
M. kir. gazd. tanintézet, Kolosmonostor	11·7%

Egy egerbegyi termelőnek répája a fonnyadtság miatt a vizsgálatra alkalmatlan volt.

II. J. Simón Legrand cukorrépája.

M. kir. gazd. tanintézet, Kolosmonostor . . .	13·4%
Veres Borcsa István, Türkös	11·1%
Fekete Bogdán, Egeres	9·3%

Egy torda-turi termelő répája a fonyadtság miatt a vizsgálatra alkalmatlan volt.

III. Quedlinburgi Ziemann Lőrinczféle cukorrépa.

M. kir. gazd. tanintézet, Kolosmonostor . . .	13·2%
Albert Dénes, Ladámos	12·7%
Szántó Sándor, Hosszuaszó	12·7%
Gál Károly, Illyefalva	12·6%

IV. Vilmorinféle javított cukorrépa.

M. kir. gazd. tanintézet, Kolosmonostor . . .	13·7%
Gróf Béli Ákos, Méhes	12·3%*)
Köpeczy József, Maros-Gezse	11·4%
Cserey Ákos, Maros-Vásárhely	10·8%

Egy baróti termelő répája a fonyadtság miatt a vizsgálatra alkalmatlan volt.

V. Knauer Mangold N. cukorrépa.

Erdélyi gazdasági egyesület, Kolozsvár . . .	12·8%
Módy Elek, Csicsó-Mihályfalva	10·0%

Ezen összeállításból kitűnik, hogy a legmagasabb cukortartalmat (13·7%) a Vilmorin répája adta, a leegyenleteseab eredményt (13·2 és 12·6 között) a Quedlinburgi mutatja; a legnagyobb különbséget (4%) a Simon Legrandféle tünteti fel. Nem szabad azonban megfeledkezni arról, hogy a talajnak hosszas időn át való kitűnő megmivelése nagyban járul a cukortartalom emeléséhez, e kitűnő munkát pedig nálunk még ma nem mindenütt találjuk meg!

Hogy a répa nagysága csakugyan mily visszás arányban áll annak cukortartalmával, azt a következő vizsgálati eredmény is meggyőzően bizonyítja: egy 4½ kilós Quedlinburgi csak 7·4%-ot adott, holott ugyanazon talajon, ugy szőlván mellette termett, jóval kisebb testvére 12·7%-ot mutatott. Régebben a gyárak ki is kötötték, hogy egy kilós répánál nagyobbat nem fogadnak el. És ez helyes is, mert nem az a feladat, hogy minél nagyobb tömeget állítsunk elő, hanem ugyanazon területről kevés répában sok cukrot; csak hogy természetesen ezen cukortöbbletet a gyárnak meg is kell fizetnie!!!

*) A répa kissé fonyadt volt, azért az eredmény kétes.

Végül ide igtatunk még néhány vizsgálatot, mely ugyanott ejtett meg, de melynél a beküldők a fajtát nem nevezték meg:

Báró Bánffy Jenő, Karácsonfalva	11·5%
Imreh Lázár, Maros Gecse	12·3%
Hatfaludi Mór,	7·8%
Szőcs Károly, Alvincz	12·3%
” ” ”	12·0%
” ” ”	11·2%
” ” ”	13·8%
Teleki József, ”	12·5%
” ” ”	11·5%
” ” ”	13·0%
Zeyk József, Gombás	12·0%
” ” Harasztos	9·5%

— A cukorrépának tehát, — a cukortartalmat véve alapul — Erdélyben szép jövője van; a többi tényezőket is biztosítani az értelmes termelőnek lesz feladata!

A phylloxera ügy.

I.

(G. V.) Azon boraszató pusztítás, melyet a majdnem láthatatlan kis rovar: a szőlőtetű évről-évre nagyobbodó mérvben elkövet, hazánkban is nagyobb erélyre és megfelelőbb intézkedésekre készíteti az illetékes köröket. A földmívelési ministerium újból szervezvén az 1883. évi XVII. törvényzikk alapján az országos phylloxera bizottságot, abba a tudomány és gyakorlat kiváló egyéneit hívta meg és a január 13-án megtartott első ülésre gazdag tanácskozási anyagot biztosított egy jól szerkesztett kérdő ív alakjában; a további intézkedéseket, úgy szellemileg, mint anyagilag épen ezen tanácskozmány eredményétől tévéen függővé! A Budapesten székelő országos magyar gazdasági egyesület a múlt évben azzal bővítette ki üdvös programját, hogy a phylloxera kérdésnek úgy elméleti, mint gyakorlati tanulmányozását napirendre tűzte és két nagyobb szemleutnak — Tokaj-Hegyaljára és Franciaországba — rendezésével, melyen az állam szakértő közegei is résztvettek, úgy szólván személyes információt szerzett a kérdés miben állásáról. Az erdélyi gazdasági egyesület, — bár természet szerint kisebb szabásban — ugyanezt tette, midőn Medgyesre kirándult; számos megyei egyesület is e téren egy vagy más tekintetben foglalkozott vagy tanulmá-

nyozott — és ekként az élénk mozgalom azt a reményt engedi táplálni, hogy a végleges határozatokhoz az érdekelték kellő tájékozással fognak hozzászólhatni!

Jelenleg az országos magyar gazdasági egyletnek egy a földmivelési ministeriumhoz intézett beadványa fekszik előttünk, melyet fővonásaiban t. olvasóinkkal is megismertetni elodázhatlan kötelességünknek tartjuk, mert a védekezés különböző neveit és a más idevágó szempontokat ép oly tárgyilagossággal, mint szakértelemmel világítja meg.

A védekezésnek általánossá tétele a beadvány szerint oly óriási munka, mely nagymérvű állami támogatás nélkül keresztül nem vibető. Ez állami támogatásnak míg első sorban is nagy súlyt kell helyeznie a védekezés okvetlen megkívánta alapos szakismeret terjesztésére, addig nem szabad visszariadnia nagyobb mérvű anyagi áldozatoktól sem.

A phylloxera-vész eddig már közel félmillió forinttal csökkentette az állami adók bevételeit, nincsen természetesebb és jogosultabb kívánsága tehát a gazdaközönségnek, mint az, hogy az állam is, mint olyan, a tőle telhető anyagi segélylyel járuljon fenyegetett adóalapja megmentéséhez.

Mind a Tokaj-Hegyalja vidékén, mind pedig a Franciaországba tett tanulmányút arra a meggyőződésre vezetett, hogy az általánosan javaslatba hozott védekezési módok mindenike bir, — a helyesen megválasztott viszonyok között — létjogosultsággal. Először említhető fel a szénkénegezés, mely különösen a megtámadott, de még el nem pusztult szőlőknek és így a meglévő nemzeti vagyonnak fenntartásában van hivatva nagy szerepet játszani; mivel mind a hazai, mind pedig a franciaországi tapasztalatok bebizonyították, hogy 9—16 éve tartatnak már fenn szőlők szénkénegezés által.

Sőt vannak esetek, a hol a szénkénegezés a szőlőknek európai fajokkal eszközölt újra-ültetését is lehetővé tette. Mig azonban az első eset, t. i. a régi szőlőknek fenntartása szénkéneggel sokkal általánosabban ajánlható, mert módót nyújt megtartani a szőlők jövedelmét, legalább részben, addig is, mig a termelők szőlőik ujjaalakítását eszközlik; — addig az új ültetéseknek a szénkéneggel való fenntartására alapított védekezés mindenesetre nagyobb óvatosságot igényel, mert ez irányban igen csekély biztos tapasztalat áll rendelkezésre, másod sorban pedig, mert a 30—40 frt holdanként és évenkénti több kiadás, valószínűleg csak a csemege és fajszőlőket szolgáltató te-

rületeken lesz hasznothozó. Különösen a kitünő és a magyar bor hírnevét megalapító szőlőhegyeinken, ez irányban a legnagyobb szabású és sokoldalú kísérletek volnának kívánatosak.

Hogy azonban a szénkénegezés a mostaninál nagyobb mérvben legyen foganatba vehető, az egyesület czélszerűnek véli a következő intézkedéseket:

1. Bár a szénkénege árá 22 frtról 15 forintra lett leszállítva, kívánatos volna mégis, ha az állam segélyezése útján a szénkénegezés alkalmazása még olcsóbban volna keresztülvihető. Franciaországban például az egyes szénkénegező szövetkezeteket a kormány minden hektár szénkénegezett szőlő után a körülmények szerint, 50—80 franknyi (25—40 frt) jutalomban részesíti. E segélyeknek csak kis része is mily óriási mérvben volna képes a szénkénegezést Magyarországon terjeszteni! És különösen ez irányban sürgős intézkedésre van szükség, mert minden késlekedés a phylloxera rohamos terjedése folytán óriási veszteséget okoz.

2. A szénkénegezés keresztülvitele különösen kisebb termelőknél kiválóképen szövetkezeti úton volna elérhető. E czélból mindenesetre kívánatos volna, ha az ily szénkénegező szövetkezetek létrehozatala a ministerium kezdeményezésére az ország minél több vidékén megalakíttatnának és mindenütt a lehető állami kedvezményekben részesítenének.

3. Ugyancsak a szénkénegezés keresztülvitelének elsajátítása szempontjából felette kívánatos volná szénkénegező tanfolyamok minél sürűbbeni tartása.

— Eltekintve a homokterületek szőlővel való beültetéséről: az amerikai szőlőfajokkal való telepítéseknek van a jövő szőlőszetében a legfontosabb szerepük. Ez irányban mind a hazai, mind pedig a franciaországi tapasztalatok azt mutatják, hogy az amerikai fajokkal való védekezés folytonosan nagyobb arányokat ölt. Kiváló szerep jut pedig itt az európai nemes fajoknak amerikai alanyokra eszközölt ojtásának. Kissebb területre szorítkoznak a közvetlen termőfajok, a melyeknek jelentőségét csakis a tömegborok termelésére alkalmas területeken ismerik el a künnjárt szakértők leginkább, mert boruk csak néhány fajuknál versenyez a mi közöséges asztali borainkkal.

Mivel azonban az ojtásokra is kedvező alanyul használhatók és néhány fajtájuk esetleg a más fajokra alkalmatlan sovány talajokon is diszlik és mivelésük az eddigi szőlőmiveléssel megegyezik és általuk a

szőlők ujjá telepítése a vessző beszerzésén kívül más, nagyobb kiadást nem okoz, különösen a kisbirtokos osztálynál volna haszonnal a művelésüknek lehető terjedése, annál is inkább, mert nemes európai szőlővé váló átalakításuk a tulajdonosoknak bármikor módjukban állandó.

Az amerikai fajokkal való védekezés főszálpontja azonban azoknak mint ojtási alanyoknak használatában fekszik, mire nézve a következőkre kell figyelni!

1. A mindkét irányu amerikai fajoknál a helyes faj-kiválasztás, a sikeres védekezés fő kelléke. Mert általánosan ismert dolog az már, hogy nem minden talajon, nem minden faj mutatkozik a phylloxerának ellentállónak. Mielőtt tehát az amerikai fajokkal való védekezés a megkívánt általános elterjedésnek örvendhetne, szükséges lehető gyorsan kipróbálni, minden egyes talajhoz a legmegfelelőbb amerikai fajt. Ez irányban a lehető nagy körre kiterjedő kísérletekre volna szükség. A kísérleteket eszközöljék az állami telepek, ép úgy, mint a magánosak. Különösen a termelőközönség volna hivatva ez irányban a kérdést leginkább a megoldáshoz segíteni. Kívánatos volna tehát, ha minden phylloxera-lepett községből egy-két birtokosnak az állam 100—100 vesszőt adna mindama fajokból, a melyeknek sikeres termelését az eddigi tapasztalatok után remélni lehet. A vesszők egy népszerűen megírt utasítás melléklésével ingyen volnának kiosztandók. Ezenkívül lehető sok és az ország minél különbözőbb vidékein nagyobb vessző-termelő és egyuttal kísérleti telepek volnának létesítendőek.

Eme telepeknek létesítéséhez, a melyek a már most is érezhető, de később mindenesetre bekövetkező vesszőhiányon volnának hivatva segíteni, az állam az első szükségletekre, a hol az kívánatos, ingyen, vagy legalább lehető olcsó áron, esetleg hitelre adja a szükséges vesszőt.

2. Hogy a kísérletek legalább hozzávetőleges alapon indulhassanak meg, szükséges az egyes fajokat illető tapasztalatokat összegyűjteni, s mind ama talajokat, melyeken már bizonyos fajok sikerültek, megelemezteni. Ez adatok, míg az ország igen sok vidékére már eddig is nyujtanának támpontot, évről-évre mindinkább kiegészítettven, addig a termelőknek folyton tökéletesebb utmutatójául szolgálnának.

3. Miután úgy hazánkban, mint különösen Franciaországban, az európai fajoknak az amerikai fajokon különböző fogamzási képességét észlelték, égetően volna szükség az, hogy ez irányban minél kiterjedtebb és feltétlenül megbízható kísérletek legyenek keresztülvive. Az

eredmény megállapítása után pedig ojtógalyak, úgy az állami, mint az államilag segélyezett magántelepekről, csak ilyen európai fajtákból hozassanak forgalomba.

4. Az amerikai alanyokra eszközölt nemes fajok oltásával való védekezés céljából kívánatos volna, lehető sok helyen ojtási tanfolyamokat tartani. A tanulási kedvet a népben a már több helyen sikeresnek bizonyult jutalmazások és ojtási versenyek által lehetne fokozni.

5. Mint a védekezések minden neme, úgy különösen a kisbirtokosokra nézve az amerikai fajok által való védekezés szintén szövetkezeti úton lesz leginkább sikeresen keresztül vihető. Kívánatos volna tehát oda hatni, hogy az ily védekezési szövetkezetek minél nagyobb számban létesüljenek, részesítse őket az állam a szükséghez képest mind anyagi támogatásban, mind pedig bocsássa díjtalanul a szükséges szakközegeket rendelkezésükre.

— Eltekintve a jelenleg is már szőlővel beültetett területektől, különösen az immunus homoktalajok szőlővel eszközölt minél nagyobb területen való beültetése mutatkozik hazánk szőlőtermésének fenntartása és nagyobbítása szempontjából kívánatosnak. Ez irányban a következők lennének megfigyelendők:

1.) Kívánatos volna, hogy az állam, városok, községek stb. területek birtokában lévő ily területek szőlőültetés céljaira lehetőleg olcsó áron és kedvező fizetési feltételek mellett minél nagyobb mérvben bocsájtassanak áruba.

2.) Mivel az új homoki szőlők betelepítésére alkalmas szőlőveszszőkben már most is érezhető a hiány, óhajtandó lenne több vesszőtermelő telep felállítása.

3.) Franciaország példájára kívánatos lenne az immunus homokterületeknek szőlőmivelés alá vételére szövetkezetek és részvénytársaságok alakítása.

— A phylloxera elleni védekezésnek egy legbiztosabb, de hazánkban még nem gyakorolt módja a vízzel való elárasztás. Ennek terjesztése tekintetében a következőket ajánlja az egyesület:

1.) Hivassék fel a szőlőbirtokosok figyelme az elárasztásra mind ama helyeken és vidékeken, hol annak keresztülvitele kivihető, a kulturmérnökség pedig készítsen a termelőknek díj és minden kötelezettség nélkül tervezeteket.

2.) Nem minden szőlőfaj tűrvén meg a hosszabb ideji víz alá való helyezést, létesítsen a kormány egy mintatelepet, a hol az egyes

fajoknak magatartása tanulmány tárgyává tétetnék és az eljárás, a mivelési mód, stb.-nek gyakorlatbani megismerésére alkalom nyujtánók.

— Ezután áttér a beadvány némely általános szempont tárgyalására és első sorban amaz adó-engedményekről szól, melyeket nagyrészből az új telepítések eddig is élveznek:

1.) A jelenlegi kedvezmény, mely csak azon új telepítésekre ad hat évi ideiglenes adóelengedést, melyek már eddig is szőlőnek használt területekre lettek újra ültetve, ki lenne terjesztendő az eddig más cultura alá használt területen létesített új ültetésre is. Ez általános adó-elengedés pedig emeltessék fel hat évről tíz évre.

2.) Az elárasztásra berendezett szőlők, melyek részére eddig csak tíz évi adó-elengedés biztosított, részesüljenek az ojtásra ültetett amerikai fajokkal eszközölt és gyéritésére berendezett új telepítésekkel egyetemleg tizenöt évi adóelengedésben.

3.) Oly községekben, a hol a dézsmakötelezettség az 1890-iki év július hóig fennáll, de nincs kilátás arra, hogy a phylloxera-vész következtében elpusztult szőlőkből a tartozásokat be lehetne hajtani, az összes dézsmatartozás elengedtessek. Eme tartozások, a melyeknek behajtására már ugy sincsen kilátás, csak a szőlők újra ültetését akadályozzák, míg elengedésükkel az államnak tényleges kára alig volna.

— Végül a szőlőszeti szakértelem általános terjesztésének kérdésével foglalkozik a felterjesztés a következőkben:

1. A gazdasági tanintézeteken ez idő szerint igen csekély, úgy szólván alig számbavehető súly van fektetve a szőlőszetnek úgy gyakorlati, mint elméleti tanítására. Szükséges azért legalább egy tanintézetnek olyatén berendezése, hogy a hallgatónak módot nyujtson a szőlőszet terén alapos kiképeztetésre. Míg az által maga a gazdaközönségnek miveltebb elemei is kedvet és szakértelmet szereznének a szőlőmivelés terén, addig mind az állam, mind pedig az egyes szövetkezetek, társulatok és magánosok részére szolgáltatna tan- és kezelő erőket.

2. A phylloxera-lepett községek néptanítói a szünidők alatt tartandó szőlőszeti tanfolyamokon lehető teljes számban vegyenek részt.

3. Az időleges tanfolyamok és a vándortanítói intézmény levén az egyedüli eszköz a nép körében a szakértelem terjesztésére, jelenleg egy-egy vándortanító hatáskörébe 5—10 megye is tartozik; hogy egy ily óriási területen egy embernek hasznos működést kifejteni lehet-e különösen akkor, midőn még 1—2 amerikai szőlőtelep kezelése is van a vezetésére bízva? az épen a ministerium előtt lehet leginkább isme-

retes. Kívánatos volna tehát a vándortanítók nagyobb mérvű szaporítása, a kik azután az időszaki tanfolyamok tartásával is a szakértelem terjesztésére nagyban közrehatnának. —

— Midőn a fentiekben az országos magyar gazdasági egyesület emlékiratát t. olvasóink tájékoztatására legalább lényegében megismertettük, ez által egyszersmind a közelebbi számunkban az országos phylloxera bizottság működéséről szóló referadánkat megfelelően bevezetni és inkább méltányoltatni véltük.

Az erdélyi ló a multban.*)

A lótenyésztés Erdélyben a legrégebb idők óta ápoltatott s nem csupán a kedvtelés és főuri önérzet tárgyát, hanem egyszersmind a gazdaság majdnem egyedüli bevételi forrását is képezte.

Emellett (és pedig nagyobb mérvben, mint jelenleg) a lótenyésztés az ország helyi viszonyai által feltételezett szükség is vala, mert annak, ki akkori időben utazni akart, vagy erre kényszerítve volt, tovaszállításáról személyesen kellett gondoskodnia. Így nem ritkán lehetett az előkelő társadalmi körökhöz tartozó családokat 4—6 drb. négyes, sőt hatos fogataikon is az országon keresztülvonulva látni, a megtelelésre kiszemelt városok felé igyekezve, vagy távolabb lakó ismerősök és rokonok meglátogatására utazva.

Egy oly karavánt rendszeren több, az uraság használatára szánt paripa követett, ezek után a cselédség szekerei következtek s mindez együttvéve nem csekély lókontingenst képezett.

A régi erdélyi ménesekről nagyon sokat beszélgetnek, de a mostani nemzedék ezen elbeszéléseket jobbadán csak meséknek tartja, minthogy tagjainak már nem volt alkalmuk e méneseket szemről-szemre láthatni. Ennek igazolására, hogy nevezett ménesek csakugyan léteztek, itt megjegyzem, miszerint egy 1827-ik évben kiadott 160 erdélyi ménes leírását tartalmazó munka előttem fekszik.

Utóbbi időben azonban többször találkoztunk azon véleménynyel, miszerint Erdély éghajlata az angol telivér lovak tenyésztésére nem lenne alkalmas. E véleménynek határozottan ellent kell mondanom, meritem pedig ezen állításomat nemcsak hosszú megfigyelés és tapasztalatból, de hivatkozom Erdély lótenyésztésének történetére is.

Hogy egy oly világhírű lótenyésztő, mint volt báró Wesselényi

*) Mutatvány Bányafy Frigyesnek a mai számban ismertetett könyvéből. Szerk.

Miklós, jónak látta keleti jellegű és vérű ménesét angol telivér ménekkel javítani, sőt az angol telivért abban meghonosítani, következtetnünk kell, hogy ő ezt csak hosszú megfigyelés után tehetta, midőn már tapasztalatok által annak czélszerű jövőjéről meggyőződött és hogy a nemes báró helyesen cselekedett, bizonyítják azon fényes győzelmek, melyeket Zsibó produktumai nemcsak a pesti, de egyéb pályákon is újabb időkhig arattak.

A gróf Telekiek révbéri ménesükben több mint 30 éven át, Gernyeszegről angol származású méneket alkalmaztak s ezek a tenyésztésben oly kitünőknek bizonyultak, hogy a révbéri lovak egy időben a keresettebbek közé tartoznak. Midőn én a ménest kezelém 1872—1880-ig, oly nagy számú külföldi megrendelések érkezének minden évben, hogy azokat teljesíteni képes nem voltam; e kedvező eredmény Cato, Rubi, Mérges, Rhadamans, Brugos angol méneknek az érdeme volt s e mének Gernyeszegen neveltettek, de őseik Zsibóról származtak, így tehát a főérdem mégis csak Zsibót illette. Későbbi években alkalmaztunk magyarhoni angol telivért, Bollerot, ki szép sikerrel futott a versenypályán, de utódai korántsem mérközhettek az Erdélyből származott angol mének ivadékaikkal.

Igazolja továbbá állításomat a történelem, hiszzen a régi erdélyi ló világhírű volt, ő benne volt legjobban képviselve a valódi iskola és campagne ló jellege; erőteljes, aczélizmok e lófajt az időjárás és fáradalmak minden baja ellen megvédték, s hogy e lovak csodálatraméltó képességeket a legmagasabb korukig megtartották, bizonyítják mindazon még élő urak, kik hajdanában a jó gyepűs lovat Erdélyben vásárolták. Tarnóczi, salzburgi érsek diszfogatában két Bánffy-féle szürke 15 évig járt, az egyik kimult, s 1860-ban meglettem bizva a másíknak, — melytől az érsek kitünősége végett megválni nem akart — párt keresni, hosszabb utazások és próbák után Choroskovban, Galicziában a gróf Kajetán Leviczky istállójában találtam egy 6 éves kanczát, mely hosszabb utban is felbirt menni a 21 éves Bánffy-féle lóval.

Hogy az erdélyi ménesek ivadéakai egymástól alig különböztek, s egyaránt kitünők valának, azt részben azon körülménynek tulajdonítom, hogy az ottani lótenyésztők nagyobb része, rokoni vagy barátsági viszonyban állván egymáshoz, kanczáikat kölcsönösen fedeztették, minélfogva az erdélyi ló typusa általánosságot nyert és állandóvá lett, a jó tulajdonságok pedig lónemzedékről nemzedékre szálltak.

Az erdélyi ménesek története bizonyítja, miszerint ott a tenyész-

mének megválasztására a legnagyobb gond fordítottatott. A continensnek egy országába sem importáltatott aránylag annyi mén, mint hajdanába Erdélyben, e tekintetben a Wesselényiek, Bánffyok, Telekiek, Bethlenek, mindig jó példával mentek előre; a mi most Magyarországbán Kisbér, az volt a mult század végén s a jelen század elején Zsibó Erdélyben, de a választuti, bonczhidai, geryeszegi, sáromberki ménesek is oly jó hirben állottak, hogy a külföldi lókereskedők igen gyakran alkalmazták nevezett ménesek bélyegeit lovaikra.

Ha tehát régebben a keleti származásu, directe importált arabs, török, spanyol mének, melyek melegebb, enyhébb éghajlathoz szokva, oly ivadékot nemzettek, minőkkel Erdély még vagy 30 év előtt dicsekedett, méltán lehet állítani, hogy az angol telivérnek sem lehet kedvezőtlen az ottani égalj, — ez tehát oka annak nem lehet, hogy az erdélyi telivér a versenypályán, jelenleg a magyarhoni angol telivérekkel nem versenyezhet; — de mi lehet az oka annak, hogy az erdélyi ló egyáltalában megszűnt szerepelni, annyira, hogy midőn én 1880-ban Trenka prágai lókereskedővel nagyobb részét Erdélynek beutaztam, alig találtunk luxus lovaknak megfelelő anyagot.

Szerény nézetem szerint e hanyatlásnak következő okai vannak:

1-ször. Az 1848. és 1849-iki önvédelmi harc Erdélyi lóállományát tulságosan igénybe vette, a tenyészanyag legjobb része pedig (egész ménesek) Muszkaországba hajtattak.

2-szor. Főhiba a ménesek rossz, hiányos kezelése.

Hajdanában az erdélyi uraknak büszkesége lovaiknak jó hírre volt, s ők egytől-egyig kitünő képzett lovasok valának, ménesük kezelését vagy személyesen vezették, vagy pedig jóhírű képzett ménes-mesterekre bízák; jelenleg pedig — Zsibót kivéve — azt láttam, hogy a még meglevő csekélyszámu ménesek kezelése gazdatisztekre, vagy pedig oly egyénekre van bízva, kik semmi képességgel nem bírnak, s kik a legjobb akarat mellett sem tudnának feladatuknak megfelelni.

Hogy korunkban, midőn a tapasztalat már bebizonyítja, hogy tudományos eljárás nélkül semmi sem nyújt kielégítő jövedelmet, még akadnak oly urak, kik birtokaik kezelését tudatlan kezekre bízák, ezen valóban csodálkozni lehet, annál inkább pedig, mert képzett gazdatisztekben — hála az égnek — most már nincs hiány és ha már a gazdaságnak egyéb ágait avatatlan kezekre bízák is, nem kellene az állattenyésztésnek legnemesebb, legnehezebb részét: a lótenyésztést — ily kezekre bízni (hát még a telivérlónak a tenyésztését). Mig tehát

a lótenyésztés avatottabb kezekre nem bízatik, addig Erdélynek lótenyésztése emelkedni nem fog; küldjön az állam bármily méneket oda, a csikók hiányos felnevelése, rosszul tartása, minden áldozatot az állam részéről meg fog hiúsítani; — pedig tagadhatatlan, hogy a magyar államnak egyik részében sem találja a ló azon talajt és égaljt, mely oly dus tápot, egészséges fejlődést, tiszta levegőt és oly izomerősítő mozoghatást nyújtson, mint éppen Erdély, — azonban a nyári fejlődést mindig megakasztja a szalmán való teletetés, illetőleg tengődés; és ha ezen növésekben, fejlődésükben hátramaradt lovak eladatnak s ott jobb tartásbani következés folytán 6—7 éves korukban erőteljes állatokká fejlődnek, megelégszik ez erdélyi lótenyésztő azon axiomával, — hogy az erdélyi ló későn fejlődik s marad minden a réginél.

3-szor. Az utóbbi években a választói ménes tulajdonosai Bárány Ádám és György urak tenyészanyagukat a legjobb vérből származott telivér kanczákkal tetemesen szaporították. A két báró ur a legnagyobb buzgalommal oda törekedett, hogy Erdélynek telivér produktuma a magyarhonival sikeresen versenyezhesse, azonban szerény nézetem szerint ez nem fog mindaddig bekövetkezni, míg az erdélyi telivér tenyésztői urak csak egyoldalulag járnak el a párosításnál (másodrendű mének ivadékaival nem versenyezhetnek elsőrendű méneknek ivadékaival), míg tehát az erdélyi urak jobb minőségű telivér-kanczáikat nem küldik Kisbérre, vagy hozzájuk megfelelő ménekhez; továbbá míg telivér-csikaikat a kor, illetőleg jövődöbeli feladatuknak megfelelő nevelésben és trainingben nem részesítik, addig nem is várhatják a kívánt sikert, a követett ut pedig: a magyarhoni lovak kizárása konkurrencziából, éppen nem a célhoz vezet. **Bányafy Frigyes.**

Az erdélyi gazdasági egyesület kertészeti szakosztályának működése 1889-ik évben.

A szakosztály üléseit minden szerdán d. u. szokta megtartani. Ez évben XXX ülést tarthatott meg melyekből osztatlan részt vettek: elnök Bodor Pál, alelnök Szentgyörgyi Lajos, titkár Gamauf Vilmos, és jegyző Szász Lajos.

Szakosztályunk üléseit a tagok közül látogatták: Molnár Sándor, Szabó Samu, Ritter Gusztáv, Sipos Gábor, Bodor Antal, Kovács János, Nagy Lajos, Nagy Dániel, Zonda László, Réti Mór. Vidéki vendégeink voltak: Mikol Antal és Vályi Pál esperes.

Az első ülésen Szabó Sámuel tagtárs indítványozza, hogy a kínálkozó alkalmat felhasználva, hozasson a szakosztály Bereczkitől kellő számú oltógalyakat. A megtett rendelésre a 18 fajú kitűnő körtvega-

lyak megérkeztek és benemesítették vele a legerőteljesebb magonczaink.

Szakosztályunk hetedik ülésén Szentgyörgyi Lajos alelnök betérjeszti azon 17 faj alma és 20 faj körtve névjegyzékét, melyeket szakosztályunk megállapodás folytán továbbra is termel az egyesület köztelkén. A szilvából 8 fajt — cseresznye, meggy és kajszin barackból 6 fajt.

Elnök Bodor Pál, az egyesületi anyafakerttel való terjeszkedés ügyével megbizzza Szentgyörgyi Lajos tagtársat, hogy a kertészszel kötendő új szerződés készítésére fölkerít bizottságot arra is kérje fel, hogy annak idején az anyafakert nagyobbítását is vegyék figyelembe — és annak idején értesítést határozott intézni a választmányhoz.

A szakosztály ezen ülésből Szász Lajos tagtársat kéri fel, a rendes jegyzői tisztt teendőire, mely fölhevást nevezett el is fogadott.

Gamauf Vilmos egyesületi titkár bejelentette az egyesületi köztelki kert 1888. évi bevételét az 1123 forint 16 krobban — és összehasonlítást is tesz az egyesületi közteleknek 7 egymásutáni év bevételei fölött, melyek szerint az évi átlag kereken 950 forintot tesz, a mi a szerződés megkötésénél is, mint figyelemre méltó adat szerepelhet.

Tizedik szakosztályi ülésben Ritter Gusztáv és Molnár Sándor tagtársak azon indítványára, hogy az alma és körtve anyafák száma szaporíttassék, az elvénült és betegesek ujjal pótolttassanak: elfogadtatik. A szakosztály e végre a kert legjobb talaját választja ki. Bemutattatik ez ülésen asztalos Tóth Józsefnek egy czélszerű oltógalyszedő és hernyózásához is czélszerű kézigépe Szentgyörgyi tagtárs által.

Szakosztályunk buzgóbb tagjai márczius első felében az egész kertet bejárván, szomoruan tapasztalták, hogy az 1887 — 1888. évi tél a köztelki anyafákban s oltványtáblákban és főként a körtvefákban sok kárt tett. E tapasztalás folytán, még inkább felkarolták az anyafakert nagyobbításának ügyét, és azt, hogy abban jövőre csak törpetörzsű körtvefajok ültettessenek, hogy annál könnyebben kiállhassák a tél viszontagságait.

Ezen szemle alkalmával Ritter tagtárs indítványára a kertészlak felé vezető feljáró szélei kétfelől ripáriával szegélyeztettek és kétfelől két sor rózsatővel díszítettek.

Tizenkettődik ülésen Gamauf Vilmos egyesületi titkár azon indítványára, hogy a cukorrépa termelés megkísértésére a köztelken egy rész adassék elfogadtatott s így a kísérlet ez évben kezdetét is vette, és pedig az esőhiányos nyarat tekintve, elég szép sikerrel.

Az erdélyi gazdasági egyesület ujjönnan megválasztott érdemes elnöke Mlgos Szabó József urnak a kertészeti szakosztály is üdvözlő iratot küldött.

Julius 3-án tartott ülésben az erdélyi gazdasági egyesület elnöke mlgs- Szabó József urnak egy hivatalos átírata érkezik szakosztályunk-

hoz, miszerint mondana véleményt a phylloxera Erdélyben már többé nem elzárása, de védelmezése tekintetéből.

A szakosztály nézete e részben oda irányult az időben, hogy imperative az 1883. országos törvény XVII. 3. §-sa értelmében szigoruan tiltassék el országszerte a szőlőtöke bármely részének szállítása községből községben a legkisebb részletekig.

— Nem lesz fölös fölemlíteni talán azt is, hogy az 1889. év terméketlenséget tekintve a köztelki kertből árverés utján: cseresznye, meggy, kajszin, alma és körtvéből 104 frt és 70 krajczár vétetett bé. Szakosztályunk az érdeklődők figyelmét hirlapilag hívta fel, hogy a nagyutczai szőlőskert október hó 5—10-ig minden nap nyitva lesz d. u. 1 órától 6-ig, hogy ott a helyszinén, helybeli és vidéki vendégeink láthassák és izlelhessék és ismerni tanulják a maguk részére a dúsan egybegyűjtött 100-féle faj csemege- és borszőlőinket.

Az erdélyi gazdasági egyeslet nagyutczai szőlőtermésének 1889. év október 12-én tartott árverése jövedelmezett az egyesletnek 278 frt 50 krajczárt.

Nagy Dániel tagtársunk október havában fölemlíti, hogy a tavasszal már előforduló cserebogarak terjedésének és pusztításának meggátolására minő módok és eszközök volnának jók és hogyan védekezhetnénk pusztításaik ellen?

A részletesebb módok megbeszélésének idejéül, szakosztályunk a téli időt választotta magának.

Szakosztályunk ez évi ülésin izlelésra került 80 faj alma, melyek között 28 faj ismeretlen és rosz, 20 kitünő jó, a többi ismertek közepes jóságuk.

A körtvéből izlelésre került 22 faj, 4 ismeretlen türhető izzel, 12 kitünő jóságú — a többiek mind közepesek és gyenge zamattal bírók.

A szőlőfajokból izleltetett 30 faj: többnyire korai csemege fajok. Borból izleltük elnökünknek Izabella borát és almaborát. A fajminőségtől eltekintve, kezelésük tisztaságát tüntették fel az illetők előtt.

A gyümölcsfajok közül szakosztályunk két körtve ujdonsággal ismerkedett meg u. m. az Eliza Mathews körtvével Dr. Wolf Gyulától Tordáról, Ritter Gusztáv utján. E finom zamatu termékeny téli körtve terjesztését szakosztályunk ajánlatosnak tartja. A másik a Jodoignei téli pergament elnöküinktől. Az egyeslet által kiválasztott és oltványokban is termelt körtvefajok, izlelés alkalmáva, a legsikerültebbeknek váltak bé. Említést érdemel még a termékeny és finom húsa, nálunk még kevésbé ismeretes Wagener alma, melyet a kendi-lónai uradalom kertjéből izlelt szakosztályunk Szentgyörgyi tagtárs utján.

Izlelésre és megnevezésre szakosztályunkhoz beküldetett 16 faj alma Bodor Antal tagtárs utján, Török János urtól Enyedről, melyek inkább szépeknek, mint jóknak mondhatók. Gr. Bethlen Géza urtól Mező-Szakálból 7 faj alma, ezekből 3 faj kitünő zamattal, Szabó Sámuel tagtárs utján.

Kertészeti szakosztályunk az egyesület választmányi határozata alapján Zonda László egyleti kertésszel a következő 10 évre megújította a szerződést, a kinek már a múltban tanúsított sikeres működése kellő garantiát nyújt jövőre is, a kert ügyének elővitelére.

Szakosztályunk XXX. ülése végső is lévén ez évben, ülésünkben azon reménnyel távoztunk el, hogy az új évben is kellő buzgósággal folytatjuk tovább a gyümölcészet terén szerzett és egymással kölcsönösen kicserélt tapasztalatainkat

Kolozsvár.

Szász Lajos,
szakoszt. jegyző.

Egy könyv a lóról.

„A használati, fényüzési, vadász és versenyloó ápolása és gondozása, a vadász és a versenyloó idomítása vadászatra, sik-, gát- és akadályversenyekre, és vegyes cikkek a loótenyésztés és története köréből“ írta Bányafy Frigyes, loóvász és ménesmester Kelebián. Megrendelhető Székely Simonnál Szabadkán, ára 2 frt 50 kr.

E nem épen rövid czim alatt a gyakorlat embere szól 37 éves tapasztalatból és bár nem minden mondata áll iróli színvonalon, bár itt-ott sajtóságos felfogást vagy nézetet találunk kifejezve és jóllehet a munka rendszeressége ellen is helylyel-közzel kifogást lehetne tenni; — mégis ezeket a nem felette lényeges hiányokat leszámítva, a nagyobb loótenyésztő, de kivált a loóidomító a becses anyagnak egész halmozatát találja e könyvben, melyet haszon nélkül egy érdekelt sem fog elolvasni. Sajnáljuk, hogy a szerző némelykor igen sokat tesz fel olvasójáról, a mennyiben számos idegen kifejezést használ, a nélkül, hogy azokat mindig le is fordítaná, vagy megmagyarázná. A munka beosztása a következő I. Az istálló. II. Az istálló személyzet. III. Teendők az istállóban. IV. Abrakolás, itatás. V. Training (idomítás). VI. Vegyes cikkek. Ez utóbbi szakasz tarkabarkaságából különösen kiemeljük, hogy az három cikkben Erdélylyel is foglalkozik, a mennyiben leírja az erdélyi loóvat a múltban, azután a zsisói és gernyeszegei méneseket. Az előlemlített cikket jelen számunkban mutatványképen közöljük; megjegyezvén, hogy netáni indokolt ellenvéleménynek is teljes készséggel fogunk helyet adni.

Szerkesztő bizottság: elnök Szabó József; Dr. Berde Áron, Br. Jósika Sámuel, Szabó Sámuel, Vörös Sándor.

Felelős szerkesztő: Gamauf Vilmos.

P I A C Z I Á R A K .

A heti vásár			Gabona mérték	Tiszta búza	Elegy búza	Rozs	Arpa	Zab	Török-búza	100 kiló		1 köbméter tüzifa	1 kiló marhasis
h e l y e	napja									széna	szalma		
k r a j c z á r o k b a n													
Budapest	január	12	métermázsza	855	—	790	652	752	515	—	—	—	—
Brassó	január	10	hektoliter	640	420	460	500	270	370	180	80	260	36
Deés	január	7	"	760	640	560	—	300	480	380	220	280	28
Fogarás	január	3	"	600	550	420	—	275	330	250	140	210	32
Gyula-Fehérvár	január	11	"	600	500	475	—	300	375	280	180	275	32
Kézdi-Vásárhely	január	9	"	610	480	410	420	270	420	350	90	230	28
Kolozsvár	január	9	métermázsza	820	—	700	—	640	480	350	180	300	38
Maros-Vásárhely	január	9	"	780	700	700	—	600	455	220	170	290	32
Nagy-Szeben	deczember	20	hektoliter	570	450	450	—	250	360	190	140	350	36
Nagy-Várad	január	7	"	528	—	—	—	—	320	300	180	320	48
Sepsi Szt.-György	január	13	"	620	550	460	420	270	400	400	150	150	32
Szász-Régen	január	9	"	630	560	415	360	180	380	280	210	260	28
Torda	január	11	"	625	500	500	—	275	350	300	30	225	32

Nyom. Gáman J. örök. Kolozsv.